

Varangul süttisid elektrituled

Läbi Ürümää okaspuumetsaga kaetud künkliku maastiku suundub mere poole kitsas küreevooluline Selja jõgi. Ja samas jõekäärus, kus vastaskaldal Haljala valla Varangu küla kohal, paistab veel praegugi eestlaste muistse linuse kõrge, rohelise muruga kattunud vall, oli vana veski. Ligi kakskümmend viis aastat seisis see kasutamata: masinad kattusid roostega, savi pudenes seinte vahelt ning vihm ja tuul laostasid katuse. Viimane peremees leidis, et tal pole kasulik lagunevat veskit remontida ja tegi oma varandusele oksjoni. Kuid ei leidunud ka kedagi teist, kes oleks tahtnud mätta oma raha vähe tulukasse ettevõttesse ning veski seisis ja lagunes.

Nii oli see kodanliku valitsuse päevil...

See oli 1947. a. suvel, kui Leevaku külla sai kogu meie vabariigi noorsoo hulgas sagedasemaks kõneaineks ja sealse hüdroelektrijaama ehitajate — kommunistlike noorte kangelastegusid tundsid kõik. Nende tööst vaimustusid ka Haljala valla kommunistlikud noored.

Ühel õhtul, kui kommunistlikud noored Ilse Meisner ja Miralda Kaev pärast tööpäeva läksid jõkke suplema, leidsid nad algorganisatsiooni sekretäri Ervin Soontaga mõtetesse vajunud vana veski juurest.

„Mis sa, Ervin, arvad, kui ehitaks õige siia selle veskilogu asemele moodsa hüdrojõujaama. On ju meilgi samasugused tublid kääd kui Üürumaa noortel. Ja ega vanadki oma käsi rüpes hoia — tahab ju igäiks, et tema kodu valgustaks hele elektrituli,“ sõnas Ilse nagu aimates Ervini mõtteid.

Nende kolme noore ühisest unistavast mõttest paisus suur teotahet vaimustav leek.

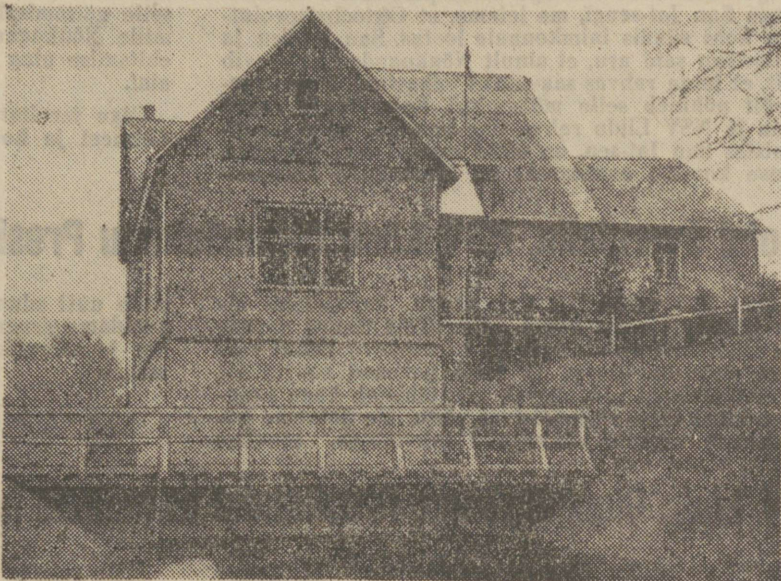
Järgmisel õhtul istusid valla kommunistlikud noored petrooleumilambi väriseva tulukese valgel Ilse väikeses trükikeses. See õhtu osutus väga tähtsaks nende elus — nad võtsid vastu otsuse, mis toob uue elu nende küllasse ja kogu valda.

„Hakkame Varangule ehitama elektrijaama!“

1947. a. suvel tehti kommunistlike noorte otsesel initsiatiivil ära hulk tööd: rajati 100 m pikkune tamm, kaevati 140 m pikkune äravoolukanal ja valmistati ning toodi kohale 125 m³ ehitusmaterjali.

Järgmisel aastal tööhoog langes, sest ehitustööde juhatajaks oli pugenud isiklike huve tagaajav inimene, kellele kommunistlike noorte töö polnud südamasjaks. Samuti oli trusti „Maaelekter“ asjaajamine väga aeglane.

Sellega ei leppinud kommunistlikud noored. Nad olid võtnud kindla otsuse teha kõik selleks, et Haljala vallas süttiks hiljemalt 7. novembriks elektrituled — oktoobrituled. Kahjur paljastati ja komsomoli vallakomitee sekretäri sm. Kase ettepanekul anti ehitustööde juhtimine Põllumajanduslike Ühistute Kesklidu Ehitus-Remontikontorile. Tööd algasid uuesti 1949. a. mais TPI ehitusteaduskonna 5. kursuse üliõpilase Aug. Nemvaltsi juhtimisel.

Vaade kommunistlike noorte poolt ehitatud Varangu hüdroelektrijaamale.

Vahepeal oli eesti külas toimunud suur murrang. Meie talupoeg oli jätnud igaveseks maha endise, üksikult omaette nokitseva tööviisi ja rajas endale uut helget tulevikku, töötades avaral kolhoosipõllul. Ka Haljala valla talupidajad koondusid kolhoosidesse.

Algasid pingerikkad päevad. Neli kuud kestis elektrijaama ehitusplatsil lakkamatu töö. Päevad läbi töötati hoonet ümber, mürisid mootorid — segati betooni ja pumbati kaevatatavast vundamendi august välja põhjavett. Lagunenud veski aida juures töötas aurukatel — seal saeti ehitusmaterjali.

Üsamatult töötasid neil suvekuul Sangari kolhoosi kommunistlikud noored. Neist ei jäänud maha ka Tuleviku kolhoosi noored. Tõhusat abi Haljala valla noortele osutasid Uihula masinatraktorijaama kommunistlikud noored: olgu see siis mullatöödel betooni valamisel või turbiini monteerimisel.

Kõige hoogsamateks ja tujuküllasemateks kujunesid aga hoogtööpäevakud. Neid korraldati suve jooksul kaheksa. Siis kaikisid Selja jõe kaldad uljaste noorte rõõmsatest tööhoigetest. Sageli kostis tööhäälte sekka hoogsat laulu ning pillimängu. Neil päevil töötati võisteldes — keegi ei tahtnud sõbrast maha jääda.

Üimasel pühapäeval, 30. okt. sõitsid Haljala ehitustöödele abiks 150 koolinoort Rakvere eesti õppekeelega Keskkoolist, Õpetajate Seminarist ja Kerge-tööstuse Tehnikumist.

Hoogtööpäevadel andsid Rakvere ja Kunda linna ning Uao, Assamalla ja Avanduse valla kommunistlike noorte ehitusbrigaadid 250 tööpäeva. Pidevalt töötasid ehitusel Tallinna Polütehnilise Instituudi üliõpilased 112 ja Haljala valla kommunistlikud noored ise 147 tööpäeva ulatuses.

6. nov. Juba varahommikust alates toimub Varangu elektrijaama juures kiire askeldus. Ehitajad teostavad veel viimast järelevaatust.

Varangule hakkab saabuma taas noori. Jõuavad kohale ka küllalised Tallinnast, Rakverest ja naabervaldadest; tulevad oma valla inimesed hobustega ja jalgsi.

Kell 2 päeval kogunesid kõik hüdrojaama-esisele hoolikalt korrastatud ja dekoreeritud platsile.

Algab miting. Koosoleku avab EK(b)P Haljala valla komitee sekretär sm. Ostašov, kes oma avasõnas räägib neist tohutuist võimalustest, mida noorkogude kord on andnud eesti rahvale ja märgib seda suurt püsivust, mida kommunistlikud noored näitasid üles. Varangu hüdroelektrijaama ehitamisel „Noorte poolt ehitatud elektrijaam hõlmab ühtekokku 2000 majapidamist, hakkab andma valgust 20 kolhoosile, 17 asutusele ja 4 koolile. Siin hakkab tööle saekaater, pilpalõikaja, liht- ja püülvieski. Üilja hakkame peksma elektriga, mehhaniseerime karjamajanduse ja põllunduse. Pimedus on jäädavalt kadunud Haljala valla majadest.“ Võimsalt kõlavad Nõukogude hünni pühalikud helid.

Edasi tuuakse rohkeid tervitusi küllaliste poolt ja Loova Tahte kolhoosi karjajamijuhataja sm. Toompuu kutsub kõiki kolhoosnikuid üles lõpetama elektrifitseerimistööd vallas täielikult 1. maiks.

Saabub pidulik hetk. Punase lindi läbilõikamise järel avatakse paisu sulgur. Kohisedes langeb vesi turbiinile ning võimas hooratas alustab liikumist. generaator võtab hoogu juurde. Vool lastakse traatidesse. Kogu elektrijaam ja selle ümbrus lööb särava eredais elektrituledes.

Ühelt vaatavad noored tulele ja liigutatult seisavad kolhoosnikud, nähes uut valgust oma külas. Mitmed vanemad inimesed astuvad üksteise järel kommunistlike noorte juurde ja tänavad neid südamest.

Jõu kolhoosi taredes lõõvad särava tuled. Kolhoosi kontoris peetakse esmakordselt koosolekut elektrivalgusel. Täna on päevakorras kolhoosi elektrifitseerimise küsimus. Võetakse vastu otsus: elektrifitseerida kõigepealt karjafarmid ja tallid ning minna seal võimalikult kiiresti üle täielikult mehhaniseeritud tootmisele.

Tuledes särab ka Varangu koolimaja.

H. HAAUAMÄE